

Бібліографічний опис:

[Від редакції] (2025) Збереження національної спадщини та розвиток культурних практик в умовах суспільних викликів (до 130-річчя від дня народження організатора науки, поета, митця Максима Рильського). *Народна творчість та етнологія*, 2 (406), 117–131.

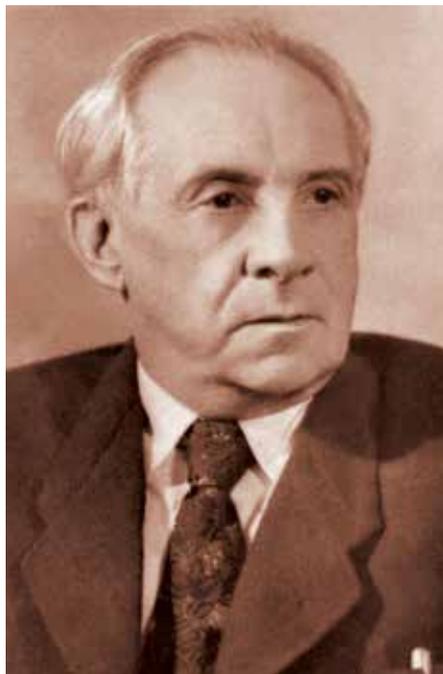
[Editorial] (2025) Preservation of the National Heritage and Development of the Cultural Practices in the Conditions of Public Challenges (On the Occasion of the 130th Anniversary of Birthday of the Science Organizer, Poet, Artist Maksym Rylskyi). *Folk Art and Ethnology*, 2 (406), 117–131.

© Видавництво ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2025. Опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ ТА РОЗВИТОК КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ (до 130-річчя від дня народження організатора науки, поета, митця Максима Рильського)

19 березня 2025 року вітчизняна та міжнародна наукова спільнота вшанувала пам'ять відомого вченого, талановитого організатора науки, видатного українського поета, публіциста, перекладача Максима Тадейовича Рильського з нагоди 130-ї річниці від дня його народження. В Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України проведено **Міжнародну науково-практичну конференцію «Збереження національної спадщини та розвиток культурних практик в умовах суспільних викликів»** (онлайн-формат, 19–20 березня 2025 р.). У ній взяли участь понад 140 учасників – учені з установ Національної академії наук України й українських закладів вищої освіти, дослідники-працівники провідних музеїв України (Києва, Харкова, Одеси, Рівного, Львова, Черкас, Острога, Кам'янського, Переяслава та інших міст), а також іноземні колеги з Польщі, Киргизстану та Молдови. Серед них – докторка філологічних наук професорка кафедри україністики Варшавського університету **Валентина Собо́ль** (Варшава, Польща); докторка філософії учений секретар Інституту культурної спадщини Міністерства культури Республіка Молдова **Наталія Градіна́ру** (Кишинів, Молдова); голова Громадського об'єднання «Українське товариство Киргизької Республіки “Берегиня”» **Володимир Нарозя** (Бішкек, Киргизька Республіка).

Міжнародний форум було розпочато з урочистого відкриття пленарного засідання. Вітаючи учасників поважного заходу, його модераторка – виконувачка обов'язків директора Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України кандидатка історичних наук **Наталія Стішова** – наголосила на тому, що Конференція, приурочена 130-й річниці від дня народження Максима Тадейовича Рильського, відбувається на тлі трагічного для нашої держави російського повномасштабного вторгнення, що триває вже четвертий рік. Війна призвела до масштабних руйнацій, відібрала життя в найкращих синів

Портрет Максима Рильського
(АНФРФ ІМФЕ, ф. 14-9, од. зб. 364)

і дочок України, позначилася на всьому українському суспільстві. Як підкреслила очільниця установи, за можливість і далі проводити наукові форуми та продовжувати україністичні дослідження вчені-соціогуманітарії Академії, зокрема учасники Конференції, завдячують Збройним Силам України. Світлу пам'ять героїв і героїнь, полеглих за волю та незалежність України, учасники заходу вшанували хвилиною мовчання.

Програма Конференції охопила сім секцій та дві підсекції, у яких відображено основні напрями діяльності М. Т. Рильського, а також його наукова, літературна та мистецька спадщина. Найбільш повно презентує життя і творчість талановитого організатора науки перша секція «Максим Рильський у сучасному гуманітарному просторі та його наукова спадщина», яка містить 18 доповідей.

Характерною особливістю проведення ювілейної Конференції стало те, що вона засвідчила нескореність України під час сучасної геноцидної війни, що відображено в назвах секцій, підсекцій, зокрема «Україна нескорена: виклики української науки та культури в умовах війни».

Водночас Конференція охопила традиційні наукові напрями діяльності Інституту, головними з яких були: дослідження декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва в контексті нових викликів; нематеріальна культурна спадщина і сучасний фольклористичний дискурс; динаміка вітчизняного аудіовізуального та театрального мистецтва; українська музична культура в роки війни.

У вступному слові **Наталія Стішова** підкреслила вагомість значення постаті Максима Рильського для української та світової науки, акцентуючи на тому, що він був умілим організатором науки і талановитим керівником однієї з провідних академічних установ – багато-профільного Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії (таку назву Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України мав у роки директорування Максима Тадейовича), покликаною комплексно досліджувати як народну, так і професійну національну культуру.

З вітальними словами виступили поважні гості – директор Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України академік НАН України **Микола Жулинський** і член Президії НАН України, виконувач обов'язків академіка-секретаря Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України, директор Інституту мовознавства імені О. О. Потебні НАН України академік НАН України **Богдан Ажнюк**, які підкреслили винятковість Максима Рильського як поета й науковця в українській національній спадщині ХХ–ХХІ ст.

Відчутним компонентом міжнародної складової Конференції на пленарному засіданні став виступ професорки кафедри українистики Варшавського університету докторки філологічних наук **Валентини Соболю**. Відома науковиця виголосила доповідь «Київ у візуальній антропології Максима Рильського», окремо проаналізувавши статтю «Київ в історії України» й унікальну збірку «Співучий Києве, дитя живих століть» (вийшла друком 2023 року), яку впорядкував онук Максима Рильського – Максим Георгійович Рильський.

Зі свого боку вчений секретар Інституту культурної спадщини Міністерства культури Республіки Молдова докторка філософії **Наталія Градінару** представила дослідження

«Стратегії збереження нематеріальної культурної спадщини в Республіці Молдова: сучасне бачення та практика», розглянувши поточні стратегії охорони нематеріальної культурної спадщини в Молдові та висвітливши сучасні перспективи, реалізовані практики та конкретні виклики.

Увагу присутніх привернув виступ голови Громадського об'єднання «Українське товариство Киргизької Республіки “Берегиня”» **Володимира Нарозі**, присвячений збереженню та популяризації української мови в Киргизстані. Гість пленарного засідання розповів про історію Товариства і про відгомін творчості Максима Рильського в діяльності його членів. Доповідач зауважив, що Максим Тадейович усією своєю літературною творчістю демонстрував красу й багатство української мови, порівнював народне слово з перлиною, наголошував на необхідності зберігати та плекати мову, «як парость виноградної лози». Володимир Нарозі також розповів, що в березні 2002 року постать Максима Рильського привернула увагу редакції україномовної радіопередачі «Берегиня» і до дня народження митця в радіоефірі Киргизстану вперше пролунав звукозапис оригінального поетичного слова автора.

Доповідь зі ще однієї актуальної теми – «Міжнародна наукова діяльність ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України: історія, сучасний стан і перспективи» – представила завідувачка відділу української і зарубіжної фольклористики ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України кандидатка філологічних наук **Лариса Вахніна**. Науковиця ґрунтовно висвітлила міжнародну діяльність Інституту, у тому числі і в період, коли Інститут очолював Максим Рильський.

Міжнародний резонанс творчості митця знайшов своє продовження й у доповіді професора кафедри романської філології Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка доктора філологічних наук **Дмитра Чистяка** «Науково-організаційна й творча діяльність М. Т. Рильського у франкомовному соціокультурному просторі: спадкоємність, проблематика й перспективи». Учений наголосив на внескові Максима Рильського в поширення шевченкіани у франкомовному соціокультурному просторі, а також на рецепції творчого доробку митця у франкомовних наукових і перекладацьких інтерпретаціях.

Оригінальну типологічну репрезентацію творчості двох українських митців запропонував у своїй доповіді «Максим Рильський та Олександр Довженко: неокласика і неоавангардизм у контексті становлення української нації ХХ століття» старший науковий співробітник відділу екранно-сценічних мистецтв та культурології ІМФЕ ім. М. Т. Рильського член-кореспондент Національної академії мистецтв України **Сергій Тримбач**. Як зазначив дослідник, основною метою симбіозу творчості академіка і митця було витворення модерної української нації, досягнення певної рівноваги колективного й особистісного.

Наприкінці пленарного засідання **Максим Георгійович Рильський** (онук Максима Тадейовича) продемонстрував учасникам наукового форуму слайдову презентацію своєї книги «Люби природу не для себе...» (документально-художній літопис) і хронікально-публіцистичний фільм «Побачення з Максимом Рильським» (2025 рік; автор-оповідач – Максим Рильський, режисер – Олексій-Нестор Науменко). Такий шляхетний жест родича ювіляра, члена Національної спілки письменників України надав можливість ознайомити присутніх із документально зафіксованими маловідомими аспектами життєтворчості М. Т. Рильського.

Унікальний пошуковий результат було представлено фолькгуртом «Гуляйгород» (учасники-вокалісти – дослідники-етномузикологи, молодші наукові співробітники Архівних наукових фондів, рукописів та фонозаписів (АНФРФ) ІМФЕ **Олександр Вовк**, **Анастасія Філатова** та провідна фахівчиня з фольклористики Центру фольклору та етнографії Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Учасники пленарного засідання Міжнародної науково-практичної конференції «Збереження національної спадщини та розвиток культурних практик в умовах суспільних викликів»:

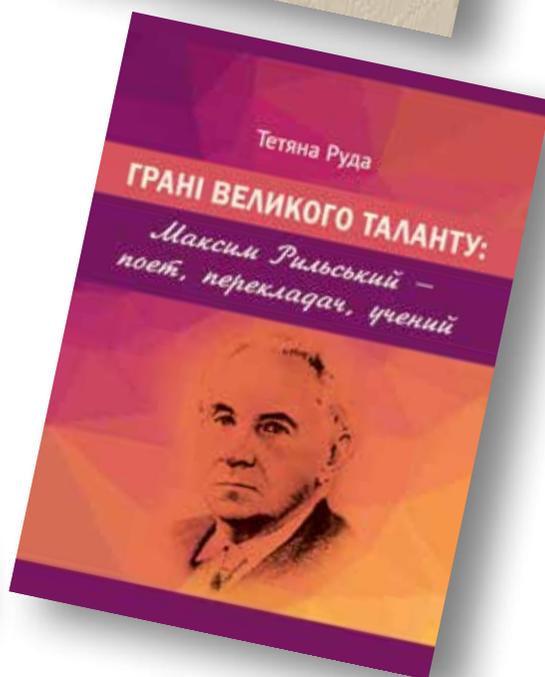
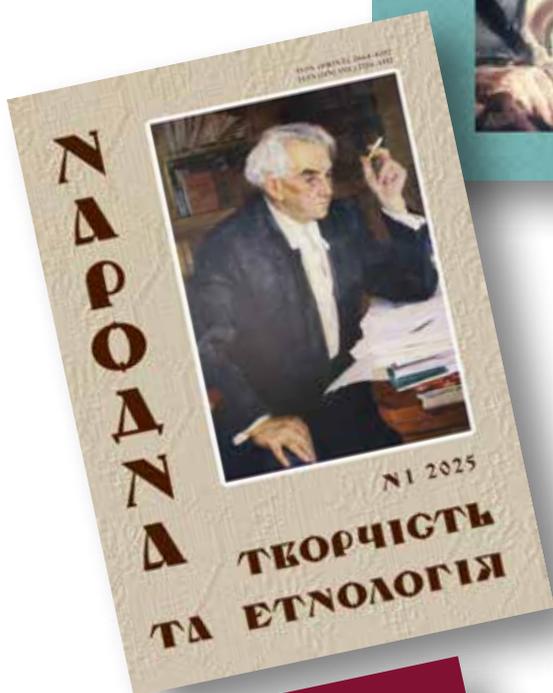
Б. Ажнюк, В. Борисенко, Л. Вахніна, М. Карацуба, М. Жулинський,
Н. Стішова, К. Бех. Зала засідань ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. 19.03.2025 р.

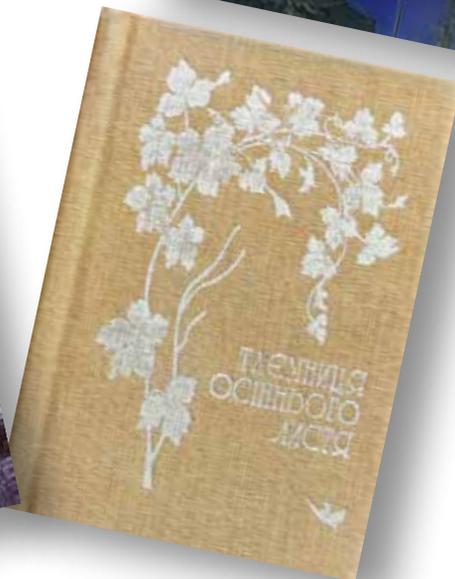
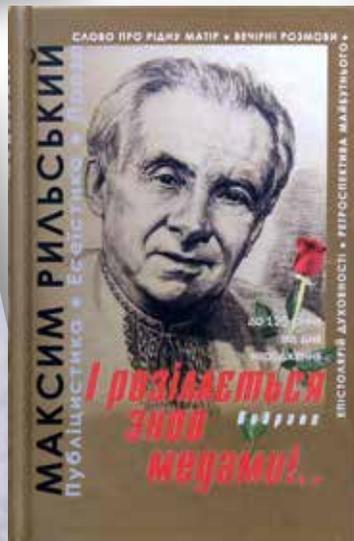
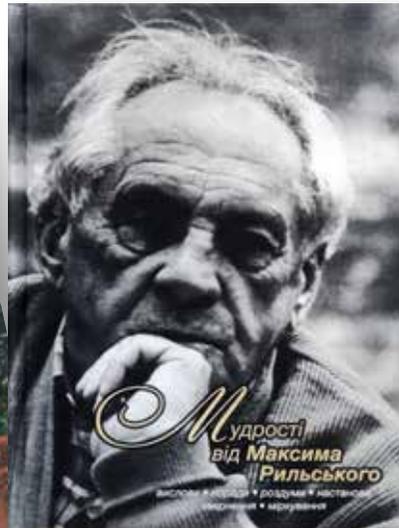
Ірина Барамба), який виконав традиційні пісні Середньої Наддніпрянщини. Прозвучали три словесно-музичні твори. Перший – «Наш отаман Гамалія» – є піснею літературного походження (на слова Тараса Шевченка) з аудіоархіву ІМФЕ (її записали 1955 року в селі Великі Сорочинці Миргородського району Полтавської області). Другий твір – «Жила собі удівонька» – рекрутська пісня (записана 2003 року в селі Вереміївка тодішнього Золотоніського району Черкаської області). У 1955 році Інститут здійснив комплексну експедицію в села Черкаської (зокрема й у село Вереміївка, де записали варіант згаданої рекрутської пісні) та Полтавської областей, перш ніж ці населені пункти затопили, будуючи Кременчуцьку ГЕС. Третій твір – «Та насіяли гречухи» – жартівлива пісня з аудіоархіву ІМФЕ (записана 1955 року в селі Федорівка Кременчуцького району Полтавської області). Цю експедицію здійснили саме в роки директорування Інститутом Максимом Тадейовичем Рильським.

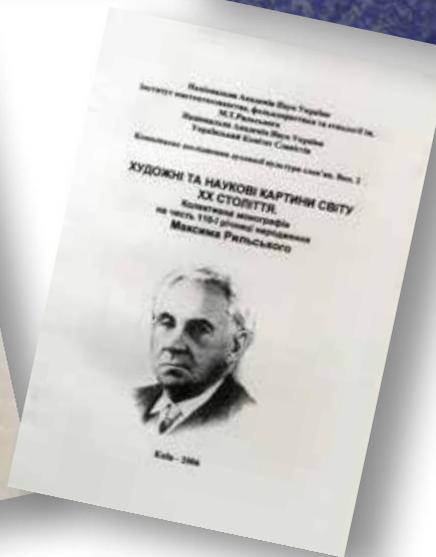
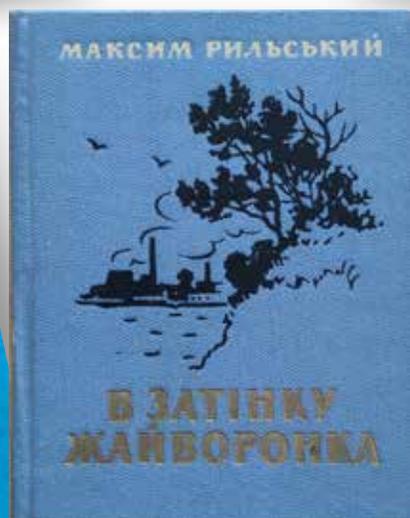
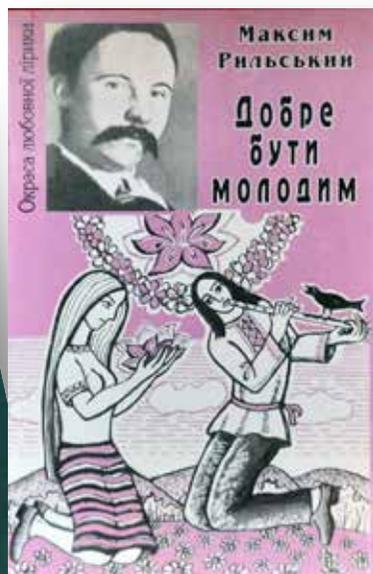
Конференція продовжила свою роботу на першому секційному засіданні, присвяченому діяльності Максима Рильського як поета й науковця – «Максим Рильський у сучасному гуманітарному просторі та його наукова спадщина». Модераторами засідання були в. о. директора Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського кандидатка історичних наук **Наталія Стішова** та в. о. заступника директора ІМФЕ ім. М. Т. Рильського кандидатка філологічних наук доцентка **Мирослава Карацуба**.

У фокусі уваги доповідачів зазначеної вище секції перебували різні грані творчого таланту видатного митця, його зв'язки з визначними попередниками й сучасниками, мовознавцями, літературознавцями, мистецтвознавцями тощо. У цьому ключі варто виділити виступи докторів філологічних наук, провідних наукових співробітників відділу екранно-сценічних мистецтв і культурології **Тетяни Рудої** («Література і природознавство: Максим Рильський і Микола Шарлемань»); **Лідії Корній** («Максим Рильський і Микола Лисенко: проблема міжпоколінських зв'язків»); члена-кореспондента Національної академії мистецтв України **Ігоря Юджіна-Рінуна** («Maksym Rylskyi and Leopold Staff: Idiomatic Retrospective Details Within the Dramatization of Sonnet»).

Зверталися дослідники і до нової теми – генеалогічного дерева родини Рильських. У цьому контексті варто відзначити доповіді кандидата історичних наук, наукового співробітника АНФРФ ІМФЕ ім. М. Т. Рильського **Олексія Дедуша** «Родина матері Максима Рильського: документальний вимір» та головного спеціаліста відділу використання інформації Національного

архівного фонду України **Рени Коваленко** «Брати Рильські: декілька замальовок до питання політичного самовизначення та національної ідентичності (початок ХХ століття)».

Питанню зв'язків творчого доробку Максима Рильського з музичною культурою присвячено доповіді кандидаток мистецтвознавства, старших наукових співробітниць відділу музикознавства та етномузикології ІМФЕ **Ірини Сікорської** («Постать Максима Рильського: музикознавчий дискурс») та **Олеси Прилепи** («Деякі особливості зв'язків поезії Максима Рильського з православною гімнографією»), а також молодшої наукової співробітниці цього відділу **Ірини Шеремети** («Про особливості фортепіанних імпровізацій Максима Рильського»).

Роботі творчої лабораторії визначного митця присвячена доповідь докторки філологічних наук старшої наукової співробітниці відділу соціальної антропології Інституту народознавства НАН України **Оксани Кузьменко** «Максим Рильський у лежачих (само)цензури: шрихи до історії незавершеного едиційного проекту над фольклором Другої світової війни (за архівними матеріалами)».

До цікавої проблеми взаємодії М. Т. Рильського з визначними кінознавцями (початковий етап висвітлення цієї теми був на Пленарному засіданні) звернувся кандидат мистецтвознавства провідний науковий співробітник відділу екранно-сценічних мистецтв і культурології ІМФЕ **Роман Росляк** («Реакція Максима Рильського на критику кіноповісті Олександра Довженка «Україна в огні»). Увіковічнення пам'яті про М. Т. Рильського в документальному кінематографі присвятила свій виступ очільниця відділу забезпечення збереженості та обліку фонових документів Центрального державного аудіовізуального та електронного архівів **Людмила Касян**, а підготовці фільму «Запорожець за Дунаєм» за сценарієм М. Т. Рильського – аспірантка відділу екранно-сценічних мистецтв і культурології ІМФЕ **Оксана Єльчик**.

Оригінальним і яскраво проілюстрованим був виступ кандидатки історичних наук старшої наукової співробітниці відділу «Український етнологічний центр» (УЕЦ) ІМФЕ **Любові Босої** «Ландшафт як пам'ять: топографія подорожей Максима Рильського», у якому відображено унікальні шляхи життєтворчості Максима Тадейовича.

Нове трактування «хлопоманів» і «хлопів» (представників української інтелігенції Правобережної України ХІХ ст.) як позитивний чинник формування світогляду молодого Максима Рильського подав у своїй доповіді кандидат історичних наук провідний науковий співробітник УЕЦ **Василь Балушок**.

Конференція продовжила свою роботу **20 березня 2025 року** у форматі **секційних засідань і тематичних панелей**, де було заслухано понад 100 наукових доповідей.

Роботу наукового форуму продовжила друга секція «Україна нескорена: виклики української науки та культури в умовах війни», яка працювала у двох підсекціях.

Перша підсекція «З історії етнографії. Цифрові технології в етнології» працювала під керівництвом доктора історичних наук, професора **Володимира Скляра**. Виголошені доповіді було присвячено різноманітним аспектам історії вітчизняної етнології та технічним можливостям використання сучасних цифрових технологій в етнологічних дослідженнях. Зокрема, доповідь «Етнографічна діяльність Товариства дослідників Волині» молодшого наукового співробітника УЕЦ **Сергія Микитчука** присвячена місцю та ролі Товариства дослідників Волині в царині становлення вітчизняної етнології. Питання цифрових технологій в етнологічних дослідженнях були порушені в доповіді кандидатки історичних наук старшої наукової співробітниці УЕЦ **Валентини Сушко** («Цифрові технології в етнографії – нетнографія»), у якій авторка зауважила, що цифрові технології дають змогу широкої популяризації не лише результатів етнологічних студій, але й самої польової роботи та носіїв

(«голосників») народної культури. Доповідь молодої харківської науковиці **Юлії Стаднік** «Створення бібліографії харківських учених 1920-х років на основі Google Таблиць» продемонструвала ефективність роботи з базами даних на прикладі бібліографії харківських учених 1920-х років, створеної із застосуванням Google Таблиць.

Джерелом вивчення мортальних практик українців періоду воєнного часу для кандидатки історичних наук старшої наукової співробітниці УЕЦ **Олени Таран** стали щоденники, які в епоху тотального панування гаджетів зберігаються на електронних носіях, у хмарних серверах. Через функцію фіксації глобальної дати графічного/аудіо запису або фото/відео-репортажу вони є незаперечним джерелом-підтвердженням побутування, редукції або зникнення окремих елементів поховально-поминальної культури.

Прикінцевий виступ **Володимира Скляра** «Українці у Суджанській, Глушківській, Тьоткінській волостях Курської губернії (Північна Слобожанщина): за матеріалами перепису населення 1926 року» стосувався дослідження етнічного складу населення українських етнічних земель, яке перебуває за межами України. Аналіз статистичних матеріалів перепису населення 1926 року дозволив визначити чисельність і територіальне розміщення українців у північній частині історичної Слобожанщини і довести, що в зазначеному році на заході Північної Слобожанщини українці становили абсолютну більшість серед усього населення. Проте у XXI ст. Україна не претендує на втрачені українські етнічні землі, але відкидає російські імперські претензії на свою територію в межах міжнародно визнаних кордонів.

Усі доповіді викликали великий інтерес та жваві дискусії учасників підсекції, які під новим кутом зору дозволили сприймати теми, порушені учасниками наукового заходу.

Робота другої підсекції – «Дослідження війни. Ідентичність. Культурна спадщина» – відбулася під керівництвом доктора історичних наук **Теофіла Рендюка**, кандидатки історичних наук **Галини Бондаренко** та кандидата історичних наук **Олександра Коломийчука** за участі 22 науковців-народознавців. Так, у виголошених доповідях ішлося про пошук теоретичних конструкцій і методологічних рамок сучасних досліджень війни, зокрема, у виступах кандидатки історичних наук старшої наукової співробітниці УЕЦ **Наталії Литвинчук** («Повномасштабна війна у фокусі української етнології: між емпіричними дослідженнями та науковими рефлексіями»), кандидатки історичних наук старшої наукової співробітниці УЕЦ **Людмили Пономар** («Наративи як джерело автентичної історії: антропологічний вимір російсько-української війни») та кандидата історичних наук доцента **Ярослава Мотенка** («Конструкт “Третя світова війна” як складник стратегічної комунікації в публічному дискурсі російсько-української війни 2014–2025 років»).

Про одне з важливих завдань сучасності, а саме особливості наукової фіксації воєнного повсякдення українців доповідали кандидатка історичних наук учений секретар Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології **Катерина Бех** («Нові смисли та символи культурного простору міст Київщини»), кандидат історичних наук науковий співробітник УЕЦ **Олексій Дедуш** та науковий співробітник цього ж відділу **Олександр Головка** («Етнологічне дослідження воєнного повсякдення на Київщині: перші рефлексії щодо життєвих досвідів її мешканців»).

Значна частина виступів учасників заходу була присвячена чи не найважливішій проблемі сьогодення як внутрішньої, так і зовнішньої політики нашої держави, що постала внаслідок багатомільйонної міграційної хвилі українського населення до зарубіжних країн через воєнні дії РФ на території України та часткове її захоплення, а саме науковому осмисленню нових явищ, що трансформувалися внаслідок російської воєнної інтервенції – еміграціям, ідентифікаційним процесам, деколонізації (**Теофіл Рендюк** – «Еміграційні процеси з України: новий підхід до їх систематизації»); кандидатка філологічних наук доцентка **Надія Пастух** – «Війна / вимушене переміщення

як рамка для конструювання поняття “нормальне життя”»; кандидат історичних наук доцент **Ігор Дворкін** – «Зміни образу росії в публічному просторі Харкова в роки російсько-української війни»; аспіранти **Василь Стішов** – «Динаміка міграційного руху з України до Німеччини (2022–2025 роки)», **Олег Автомонов** – «Українська освіта як прояв реалізації етнідентифікаційних практик у середовищі українських переселенців до Великої Британії»).

Міждисциплінарні підходи до вивчення сучасних соціокультурних процесів, роль громадських, культурно-освітніх установ, зокрема музеїв, релігійних організацій, під час нинішньої війни висвітлювались у доповідях кандидатки історичних наук **Наталії Буланової** («Національний проект “Кобзарі України” в контексті трансляції пам’яті під час російсько-української війни»), кандидатки історичних наук **Марини Олійник** («Вишита сорочка під одностроєм: популяризація постаті Василя Вишиваного в часи російсько-української війни»), доктора філософії **Ігоря Турейського** («Народний одяг у репрезентації культурної спадщини українців у період повномасштабного вторгнення рф (2022–2025)»), аспіранта **Андрія Бацвіна** («Фольклорні практики в контексті нематеріальної спадщини Галича: традиції, інновації (на основі діяльності національного заповідника “Давній Галич”)»), кандидатки філологічних наук **Ольги Недавної** («Героїчний чин українців у сучасній війні: фіксація та вшанування українською греко-католицькою церквою і римо-католицькою церквою в Україні») та кандидата історичних наук **Олександра Коломийчука** («CARITAS у воєнний час: особливості діяльності місцевих БО “КАРІТАС” у справі адаптації вимушених переселенців на Прикарпатті (2022–2024)»).

Про особливості функціонування народної культурної спадщини в умовах війни, зокрема обрядових практик, ішлося в доповідях кандидатки історичних наук **Галини Бондаренко** («Зимові календарні обряди: трансформації в умовах воєнного часу») та кандидата філологічних наук **Михайла Красікова** («Різдвяно-новорічний мікс традицій: Харків межі 2024–2025 років»). У наукових дискусіях при обговоренні виступів була зауважена важливість своєчасного документування подій війни, дотримання принципу історичної об’єктивності, можливість вияву емоційних рефлексій та громадянської позиції авторів.

У роботі третьої секції «Тенденції досліджень декоративно-прикладного мистецтва в контексті новітніх викликів», модераторами якої були докторка мистецтвознавства членкиня-кореспондентка НАМ України **Тетяна Кара-Васильєва**, кандидатка мистецтвознавства **Зоя Чегусова** та аспірант ІМФЕ **Євген Кузьменко**, за участі 10 науковців з Києва, Харкова, Полтави, Львова, відбулося обговорення актуальних проблем професійного та народного мистецтва, зокрема, збереження культурно-мистецьких пам’яток, а також новітніх тенденцій візуальних художніх практик за умов воєнного часу.

Співдоповідачки докторки мистецтвознавства **Тетяна Кара-Васильєва** та **Ольга Луковська** у виступі на тему «Дослідження українського мистецтва в працях В. Овсійчука в контексті всесвітньої художньої культури (до 100-річчя від дня народження)» було наголошено на творчому доробку вченого, його внеску в українське мистецтвознавство, підкреслено важливість служіння українській культурі.

Жвавий інтерес викликала доповідь докторки мистецтвознавства **Людмили Соколюк** «Дмитро Гордєєв як учень Федора Шміта і представник харківської школи мистецтвознавства (за новими архівними матеріалами)», у якій учена розкрила постать видатного мистецтвознавця початку ХХ ст., який був репресований, а його доробок на тривалий час було викреслено з наукового обігу. Завдяки новітнім архівним дослідженням Л. Соколюк його ім’я повернуто історії.

Видатна дослідниця українського гончарства докторка мистецтвознавства **Галина Івашків** у своєму виступі «Фігурність архітектурної кераміки: форма та декор бань “маківок”» розкрила невідомі до сьогодні приклади існування керамічних завершень «маківок» українських церков XVI–XVIII ст.

Увагу присутніх привернула доповідь кандидатки мистецтвознавства **Зої Чегусової** на тему «Професійне декоративне мистецтво в час великої війни: образно-пластичні особливості». Учена сконцентрувала увагу на аналізі та підкресленні ролі професійного декоративного мистецтва України у формуванні національно-культурної ідентичності в діючих парадигмах нової реальності українського суспільства. Зупинилась вона на аналізі образних і пластичних трансформацій перших двох десятиліть ХХІ ст. в царині мистецтва тканини України.

У доповіді кандидатки мистецтвознавства **Олени Клименко** «До питання про підтримку й відродження українського гончарства в умовах сьогодення» акцентовано увагу на проєкті «Відродження традицій Барської кераміки», започаткованому 2018 року на Вінничині, робота над яким продовжується і під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну. До втілення зазначеного проєкту залучено низку гончарів Поділля (Л. Філінська, В. Ніколаєва, М. Діденко, О. Цибуля, В. Службський та ін.), здійснюються науково-пошукові експедиції, створено віртуальний 3D-музей Барської кераміки. Тематика гончарства була представлена також у доповіді кандидатки мистецтвознавства **Людмили Сержант** «Дослідження гончарства Чернігівщини: історичний, етнографічний та мистецтвознавчий аспекти», яка розкрила необхідність комплексного підходу до вивчення гончарства регіону, що є необхідною умовою реконструкції картини його еволюції як культурно-мистецького явища.

Викликала інтерес доповідь «Вишиті килими Харківщини: регіональні художні особливості (за матеріалами польової розвідки)» аспірантки ІМФЕ **Олени Павлюк**, яка ґрунтується на експедиційних дослідженнях. Зразки, що їх вивчала дослідниця, було продемонстровано в липні 2024 року на виставці вишитих килимів у Сахновській громаді на Харківщині.

Наступні доповідачі розкрили сучасний стан декоративного мистецтва в умовах російської агресії. Так, кандидатка мистецтвознавства **Галина Істоміна** у своєму виступі «Музеї Запорізької області: шляхи збереження декоративно-прикладних творів як культурної спадщини» розкрила трагічну долю експонатів музеїв на Півдні України; у свою чергу аспірант **Євген Кузьменко** у виступі «Пам'ятки конструктивістської архітектури Харкова в часи російської експансії 2022–2024 років» проілюстрував на конкретних прикладах зруйновані будівлі архітектури Харкова. Він зазначив, що впродовж 2022–2024 років ворог знищив або пошкодив на Харківщині 324 пам'ятки культурної спадщини, серед них – низку конструктивістських споруд, передусім Держпром – перший радянський хмарочос, зведений за проєктом архітекторів С. Серафимова, С. Кравця, М. Фельгера в другій половині 20-х років ХХ ст.

Актуальною була доповідь «Образ України та перемоги у творах майстрів витинанки» кандидатки мистецтвознавства **Зінаїди Косицької**, яка представила творчість майстрів витинанки. Вона відзначила, що в роботах сучасних майстрів є образи, пов'язані з війною, нашими захисниками, незламністю України, бажанням жити під мирним небом. Доповідачка навела як приклади твори С. Цимаха, В. Нестерової, Д. Старух та ін.

Виступи викликали жваве обговорення та дискусію присутніх на засіданні секції, а також стали творчим імпульсом для розгляду нових тем на подальших наукових конференціях.

Секція № 4, модераторами якої були докторки філологічних наук **Леся Мушкетик** та **Олеся Наумовська**, мала назву «Нематеріальна культурна спадщина і сучасний фольклористичний дискурс: стратегія спадкоємності». З доповідями на фольклористичну тематику виступило 16 учасників з наукових закладів та вишів (кафедри фольклористики КНУ ім. Тараса Шевченка, Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Одеського національного університету ім. І. І. Мечнікова тощо).

Творчому доробку Максима Рильського та питанням його спадкоємності було присвячено доповіді науковців відділу української та зарубіжної фольклористики ІМФЕ: докторів філологічних наук **Миколи Дмитренка** – про вплив студій Рильського на сучасне думознавство, **Оксани**

Микитенко – про компаративну методу М. Рильського та її розвиток у наші дні. Про напрацювання М. Рильського на терені теорії і практики перекладу, зокрема фольклорного, розповіла кандидатка філологічних наук **Мирослава Карацуба**, а її колега кандидатка філологічних наук **Тетяна Шевчук** на основі поезій та праць М. Рильського, біографічних відомостей про нього висвітлила тематику *лицарства* митця. Питання національної характерології українців у контексті уявлень інших народів розглянула фольклористка, кандидатка філологічних наук **Олена Чебанюк**.

Окремий блок доповідей було присвячено війсьній тематиці – це переважно зібрані від інформаторів усні оповіді, свідчення про пережитий досвід. Зокрема, кандидатка філологічних наук **Марина Демедюк** у доповіді «Образ жінки-матері в усноїсторичних оповідях про події Другої світової війни (за польовими матеріалами з Волинської та Івано-Франківської областей)» збрала й презентувала наративи зазначеної тематики (на прикладі фольклору повстанців). Про сучасну російсько-українську війну розповіли дослідниці кандидатки філологічних наук **Ірина Коваль-Фучило** – про враження людей від російської окупації, **Лідія Козар** – про оповіді та авторські твори свідків окупації м. Ворзеля, **Тетяна Броварець** – про спостереження під час роботи в добробатах, зокрема, про феномени відновлення зруйнованих осель та символіку віднайдених речей. А докторка філологічних наук **Олеся Наумовська** у своїй доповіді порівняла сприймання війни й ворогів українськими військовими з міфологією народної казки (ініціаційний, позалюдський простір, нечиста сила тощо). Звичаї та обряди, що збереглися й трансформувалися у час воєнного лихоліття в Україні, привернули увагу кандидаток філологічних наук **Людмили Іваннікової** (зимові обряди Хмельниччини) та **Ірини Потапенко** (болгарська спільнота України в наш час). Роль фольклору, зокрема обрядів, у формуванні ідентичності етнічних болгар засвідчила аспірантка **Ірина Кальчева**.

Особливо важливу тему проаналізувала докторка філологічних наук, членкиня-кореспондентка НАН України **Леся Мушкетик**, висвітливши фольклорну символіку в патріотичному дискурсі сучасної попмузики. Новим фольклорним явищем також було присвячено виступи науковиць із кафедри фольклористики кандидаток філологічних наук **Наталі Салтовської** (про поширення паремій в інтернет-мережі) та **Наталі Хоменко** (про зв'язок фольклору і ЗМІ (жорстокі романи)).

Про вагомість презентованих доповідей на четвертій секції свідчить той факт, що кожен виступ науковців-фольклористів викликав жваве обговорення колегами, що є свідченням злободенності, важливості озвученої ними проблематики, що стало суттєвим внеском у розвиток сучасної фольклористики, а надто в умовах першої неокolonіальної війни у Європі ХХІ ст.

Засідання п'ятої секції «Вітчизняне аудіовізуальне та театральне мистецтво: творчі трансформації в соціокультурній динаміці» відбулося за участі кінознавців і театрознавців Інституту й інших профільних установ України. Модераторами виступили докторка філологічних наук **Наталія Мех** та кандидат мистецтвознавства **Роман Росляк**.

В умовах нинішньої війни українське театральне та аудіовізуальне мистецтво набуває особливого значення в суспільстві, оскільки воно гостро реагує на виклики сьогодення. Це висвітлено в різножанровій тематиці зазначеної секції, у межах якої виступи дослідників стосувалися сучасних вітчизняних театральних мистецьких продуктів з акцентуванням на функціональній специфіці вітчизняної театральної культури.

На особливу увагу заслуговують доповіді кандидатів мистецтвознавства, дослідників театального мистецтва **Олени Зінич** («Сучасний український балетний театр: шляхи творчого пошуку»), **Тетяни Жицької** («Театральне-студійний рух у культурних процесах ХХ століття»), **Михайла Берези** («Максим Рильський та українська театральна культура»), кандидатки філологічних наук **Сніжани Нестерук** («Драматургія Тетяни Киценко: жанрово-модифікаційний феномен»). Тематику цього напрямку також висвітлено в доповідях аспірантів **Вікторії Бубнової** («Театральна

критика в журналі “Український театр” 1970–1980-х років: авторські стратегії та стильові особливості») та **Богдана Тищенко** («Типологія хореографічного доробку Аніко Рехвіашвілі»).

Нові аспекти кіномистецтва було представлено в доповідях кандидатів мистецтвознавства **Людмили Новікової** («Етнографічні мотиви українського поетичного кіно у фільмі “Носферату” (2024) Роберта Еггерса»), **Георгія Черкова** («Кіномистецькі маніфести в історичній ретроспективі: амбівалентність етапів руйнації традицій у культурі») та **Олександри Шаповал** («Жіночі образи в українській військовій кінодрамі»).

Приємно відзначити, що до висвітлення тем аудіовізуального мистецтва активно долучилися молоді дослідники ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України та Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого – аспіранти **Дмитро Базів** («Вплив трансформації соціокультурного простору в першій чверті ХХІ століття на політику у сфері кінематографії в Україні»); **Микола Живодров** («Технології розширеної реальності (XR) у сучасному українському аудіовізуальному виробництві»); **Анастасія Супрун-Живодрова** («Українське аудіовізуальне мистецтво як форма культурної пам'яті: здобутки та кризи ідентичності»); **Микита Моїсєєв** («Трансформації в кіномузиці під впливом технологій. Інтеграція нової тембральності у звукове тло екранного твору»).

Результати творчої дискусії, проведеної в рамках роботи секції, безперечно, сприятимуть подальшим теоретичним і прикладним дослідженням у сфері вітчизняного театрального та аудіовізуального мистецтва.

У засіданні шостої секції «Мистецтво образотворення періодів соціально-культурних викликів», модераторами якої були кандидатки мистецтвознавства **Галина Склярєнко** та **Оксана Ламонова**, взяли участь 9 мистецтвознавців із фахових закладів вищої освіти й науки Києва та Харкова (ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Харківська державна академія дизайну і мистецтв).

Доповіді охопили широке коло проблем, що торкалися як поступу українського мистецтва в цілому, так і окремих історико-культурних його періодів та тем. Зокрема, у доповіді «Актуальна історія: українське мистецтво пізнорадянських десятиліть. Проблеми інтерпретації» **Галина Склярєнко** висвітлила питання переоцінки українського культурно-художнього досвіду у зв'язку з неоднозначними процесами «деколонізації» та «десоветизації», які переживає зараз Україна, та необхідність обрання шляхів самовизначення національної культури в сучасних суспільно-політичних умовах життя країни та світу.

Доповідь аспірантки Інституту проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України **Наталі Бірюк** була присвячена актуальній проблемі архівації сучасного мистецтва в умовах війни, фіксації та збереженню інформації про його виставки та акції, особливості архівів новітнього мистецтва, їхнє тематичне спрямування. У виступі постало важливе питання про самі виміри сучасного художнього твору, особливості постконцептуальних художніх практик, що вимагають нових форм фіксації та збереження.

Кандидат мистецтвознавства **Ростислав Забашта** представив виступ «До питання еволюції змістового плану та значенності образів «Козак-кобзар /бандурист», «Козак – душа правдивая...». На думку доповідача, за більш як 300-літню історію функціонування цих образів у системі вітчизняної культури їхнє значення трансформувалося щонайменше двічі: на зламі ХVІІІ і ХІХ ст. і впродовж перших десятиліть ХХ ст. Зокрема, на першому етапі – від початку і до кінця ХVІІІ ст. – названі твори мали переважно алегоричний характер, який відповідав світоглядним пріоритетам і базовим цінностям барокової доби.

У своєму науковому повідомленні «Ілюстрації українських митців до “Роману про Трістана та Ізольду” Жозефа Бедье в перекладі Максима Рильського» кандидатка мисте-

цтвознавства **Оксана Ламонова** проаналізувала поступ видань перекладів легендарного французького роману з різними ілюстраціями українських художників, які у тому чи іншому образно-стилістичному напрямі інтерпретували його зміст, залучаючи до його візуальної образності широке коло художньо-історичних джерел.

Доповідь кандидатки мистецтвознавства **Лариси Ганзенко** була присвячена темі «Міфи Влахерн VII–IX ст. у культурі Давньої Русі». Відома легенда про захист Константинополя, у якому брали участь русичі, увійшла в культурне поле Давньої Русі. У цьому контексті науковиця вперше висунула гіпотезу про те, що міфи Влахерн прийшли в Русь синхронно з поверненням учасників битв додому. Вони закріпилися в культурній пам'яті поколінь, суттєво вплинули на подальший вибір християнської віри та хрещення Русі.

Сьома секція «А музи не мовчать»: українська музична культура в роки війни» об'єднала низку відомих науковців-музикознавців: докторів мистецтвознавства **Олену Берегову, Валерія Громченка, Людмилу Єфремову, Жанну Янковську, Олену Немкович**; кандидаток мистецтвознавства **Ольгу Кушнірук, Ірину Горбунову**; наукову співробітницю відділу музикознавства та етномузикології ІМФЕ ім. М. Т. Рильського **Антоніну Азарову**, а також аспіранта відділу **Дениса Кочержука**. Модератори роботи секції – доктори мистецтвознавства **Валерій Громченко** та **Олена Немкович**.

Показово, що теми наукових доповідей охоплювали широке коло теоретичних і концептуально-історичних проблем. Так, на цій секції, зокрема, ішлося про музичний театр періоду російсько-української війни, пісенний контент України сучасного воєнного періоду, а це наразі особливо актуально, концертний проєкт у Британії, присвячений Україні, традиційні зимові календарно-обрядові пісні Харківщини та сучасний стан фольклорних осередків, здобутки, тяглість традиції та перспективи в діяльності музикознавчої школи академічного ІМФЕ доби Максима Рильського, риси індивідуального композиторського стилю в Сонаті для туби з фортепіано Володимира Скуратовського, історіографія професійної та народної традицій української музичної дискографії, трансформація засобів фіксації української культурної спадщини від архівних записів до інтерактивних цифрових платформ.

Усі доповіді були позначені зверненням до важливих мистецтвознавчих, культурологічних, науково-теоретичних, філософських проблем. Серед них: образ України в сучасному світі; духовне і соціальне; регіональний вимір сучасної етнокультури; термінологічні новотвори в мистецтвознавстві та етномузикології; наукові принципи в музичній педагогіці; буття класичних музичних жанрів та їх докорінні трансформації в сучасному мистецтві, прогностичні аспекти проблеми тощо.

Виступи на зазначені теми викликали підвищений інтерес присутніх на засіданні секції, вони стали предметом усебічного обговорення. Доповідачі також відзначали цінність наукового полілогу, продуктивність наукових ідей, що прозвучали в контексті їхньої фахової діяльності.

Відтак проведена Конференція, незважаючи на драматичні події воєнного сьогоднішнього, все ж таки повноформатно винесла на обговорення за участі вчених-гуманітаріїв і довела до відома широкого загалу ключові проблеми дослідження та збереження культурної спадщини, зміцнення державно-ідентифікаційних і націєконсолідаційних процесів. Безперечно, домінантною тематикою резонансного наукового форуму було все, що пов'язано із життєтворчістю відомого організатора науки, знаного вченого, талановитого поета і професійного перекладача **Максима Тадейовича Рильського**.

* * *

Важливо підкреслити, що Міжнародна науково-практична конференція «Збереження національної спадщини та розвиток культурних практик в умовах суспільних викликів»,

проведена в ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, була не єдиним резонансним заходом, присвяченим 130-річчю від дня народження видатного керівника академічної установи, поета, митця та перекладача. До ювілею Максима Рильського відбулись і такі мистецькі заходи: **11 лютого** та **18 березня** 2025 року в Будинку кіно в Києві Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України та Національна спілка кінематографістів України провели **тематичний цикл кіновечорів**. Заходи відбулися за сприяння та участі члена-кореспондента Національної академії мистецтв України **Сергія Тримбача**. Під час їх проведення було продемонстровано присвячені видатному митцеві хронікально-публіцистичні фільми; відбувся виступ відомого барда, поета-пісняра, лауреата І Всеукраїнського поетичного вернісажу імені Максима Рильського «Троянди й виноград», старшого наукового співробітника відділу космічної плазми Інституту космічних досліджень НАН України і Державного космічного агентства України кандидата фізико-математичних наук **Ігоря Жука**; поезії Максима Тадейовича прочитав знаний майстер художнього слова народний артист України **Олег Комаров**. **Ще один важливий захід**, приурочений 130-й річниці від дня народження Максима Тадейовича Рильського, відбувся **21 березня в агентстві Укрінформ** – «**До 130-річчя Максима Рильського: презентація книги та публіцистичної стрічки**». Організаторами заходу виступили Державний комітет телебачення і радіомовлення України, а також Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ». Гостями заходу були в. о. заступника директора ІМФЕ НАН України **Мирослава Карацуба** (онука академіка-мовознавця Леоніда Булаховського) та **Максим Рильський** (заслужений журналіст України, директор фонду «Троянди й виноград», онук М. Т. Рильського).

* * *

17 травня 2025 року в приміщенні Літературно-меморіального музею-садиби родини Рильських відбувся літературно-мистецький захід «Романівська весна», приурочений 130-річчю з дня народження митця. Святкові урочистості й концертна частина відбулися за підтримки місцевих спонсорів-меценатів, зокрема, підприємця В. Поліщука, голови об'єднаної Квітневої територіальної громади А. Олійника, керівництва і співробітників Літературно-меморіального музею-садиби родини Рильських, дирекції Романівського ліцею імені М. Т. Рильського, а також керівника Романівського будинку культури П. М. Пилипенка. У концертній частині участь взяли учні ліцею та дует П. Пилипенка й О. Бородавко. До організації і проведення заходу активно долучилися члени родини М. Т. Рильського, зокрема, онук поета М. Г. Рильський і його правнук Назар, а також численні громадські й наукові діячі, митці, які у своїх виступах висвітлили творчий шлях М. Т. Рильського, окреслили кроки для збереження нашої культури в часи військового лихоліття та передали в подарунок романівчанам поетичні збірки, у тому числі й перекладні, дослідницькі праці, присвячені постаті М. Т. Рильського. У заході взяла участь співробітниця нашого Інституту, старша наукова співробітниця відділу української і зарубіжної фольклористики, в. о. заступника директора **Мирослава Карацуба**, яка розповіла про вшанування пам'яті митця в межах закладу та про творчі контакти між родинами Рильських і Булаховських.

Після виступів було продемонстровано фільм, приурочений до ювілею митця. Гості також відвідали місцеве кладовище, де вшанували пам'ять загиблих героїв і родичів Максима Тадейовича, а потім улюблені митцем пам'ятні місця – млин і стару вікову липу.

Отримано / Received 23.05.2025

Рекомендовано до друку / Recommended for publishing 03.06.2025